

СЛІДЧИЙ ОГЛЯД ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИННИХ ПОРУШЕНЬ АВТОРСЬКИХ І СУМІЖНИХ ПРАВ

INVESTIGATIVE REVIEW DURING THE INVESTIGATION OF CRIMINAL INFRINGEMENTS OF COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS

Кравчук П.Ю., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри права

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»

Стаття присвячена викладенню вкрай актуальної проблеми, адже ринкові відносини, що є основою соціального розвитку й благополуччя будь-якої демократичної держави, передбачають забезпечення охорони й захисту авторських і суміжних прав, однак в Україні ще значний обіг контрафактної аудіо й відеопродукції, неліцензованого комп'ютерного програмного забезпечення.

Зазначається, що криміналістичні рекомендації щодо окремих аспектів підвищення ефективності проведення слідчих (розшукових) дій у справах про злочинні порушення авторських і суміжних прав збагачують як криміналістичну методiku, так і практику розслідування таких кримінальних правопорушень.

Наголошено, що в методиці розслідування злочинних порушень авторських і суміжних прав поряд з іншими слідчими (розшуковими) діями найактуальнішим є слідчий огляд, що містить огляд місця події, огляд предметів і документів.

Автор статті дійшов висновку, що в кримінальних провадженнях про злочинні порушення авторських і суміжних прав необхідно враховувати низку важливих обставин проведення слідчого огляду: зазвичай огляд місця події в таких провадженнях відбувається до початку кримінального провадження; обсяг об'єктів вилучення та огляду досить значний (велика кількість виготовленої контрафактної продукції, її упакування, поліграфічні матеріали, обладнання для тиражування чи виготовлення контрафакту, комп'ютерна техніка, різноманітні носії комп'ютерної інформації, паперова документація та таке інше); специфіка протиправної діяльності потребує особливої підготовки особи, що проводить слідчий огляд.

Виокремлено як важливу тезу те, що до огляду місця події доцільно залучати спеціалістів різного профілю, найчастіше в галузі: захисту авторських і суміжних прав (працівників «антипіратських» організацій, найефективніше представників із боку правовласників); виробництва аудіо й відеопродукції; поліграфії та поліграфічного обладнання; захисту комп'ютерної інформації; криміналістики; товарознавства.

Дотримання слідчим запропонованих у статті криміналістичних рекомендацій із проведення огляду в кримінальних провадженнях про порушення авторських і суміжних прав дозволить ретельніше: вивчати обстановку на місці події; виявити, фіксувати й вилучити більше криміналістично значущої інформації; з'ясувати дійсну кількість осіб, що була причетна до злочинної діяльності; виявляти справжні масштаби протиправних дій; з'ясувати необхідні обставини, що характеризують об'єктивну сторону кримінального правопорушення (час, місце, дії правопорушників, їх наслідки) тощо.

Ключові слова: контрафакт, контрафактна продукція, контрафактні вироби, порушення авторських прав, порушення суміжних прав, огляд місця події, інтелектуальна власність, вилучення комп'ютерної техніки, огляд документів, тактика огляду, слідчий огляд, аудіопродукція, відеопродукція.

The article is devoted to covering an extremely important issue because market relations, which are the basis of social development and prosperity of any democratic state, provide protection and protection of copyright and related rights, but in Ukraine there is still a significant turnover of counterfeit audio and video products, unlicensed computer software. software.

It is noted that forensic recommendations on certain aspects of improving the effectiveness of investigative (search) actions in cases of criminal infringements of copyright and related rights, enrich both the forensic methodology and the practice of investigating such criminal offenses.

It is emphasized that in the methodology of investigation of criminal infringements of copyright and related rights, along with other investigative (investigative) actions, the most relevant is the investigative review, which includes a review of the scene, review of objects and documents.

The author of the article came to the conclusion that in criminal proceedings on criminal infringements of copyright and related rights, it is necessary to take into account a number of important circumstances of the investigative review: usually the inspection of the scene in such proceedings should be conducted before criminal proceedings; the volume of objects of seizure and inspection is quite significant (a significant number of manufactured counterfeit products, its packaging, printing materials, equipment for duplication or production of counterfeit, computer equipment, various computer media, paper documentation, etc.); the specifics of illegal activity require special training of the person conducting the investigative examination.

An important thesis is that it is advisable to involve specialists of various profiles in the inspection of the scene, most often in the field of: protection of copyright and related rights (employees of "anti-piracy" organizations, most effectively by rights holders); production of audio and video products; printing and printing equipment; protection of computer information; criminology; commodity science.

Adherence to the investigator's proposed in the article forensic recommendations for conducting a review in criminal proceedings on copyright and related rights will allow more carefully: to study the situation at the scene; identify, record and seize more forensic information; find out the actual number of people involved in criminal activity; identify the true scale of illegal actions; to find out the necessary circumstances that characterize the objective side of the criminal offense (time, place, actions of offenders, their consequences), etc.

Key words: counterfeit, counterfeit products, counterfeit products, copyright infringement, related rights infringement, scene review, intellectual property, seizure of computer equipment, document review, review tactics, investigative review, audio production, video production.

Ринкові відносини є основою соціального розвитку й благополуччя будь-якої демократичної держави, вони передбачають забезпечення охорони й захисту інтелектуальної власності. Однак в Україні ще значний обіг контрафактної аудіо й відеопродукції, комп'ютерного програмного забезпечення.

Держава намагається вживати заходів, спрямованих на захист прав інтелектуальної власності, припинення виробництва й поширення контрафактної продукції, однак такі заходи не завжди ефективні. Тому розроблення криміналістичних рекомендацій щодо окремих аспектів підви-

щення ефективності проведення слідчих (розшукових) дій у справах про злочинні порушення авторських і суміжних прав збагачують як криміналістичну методiku, так і практику розслідування таких кримінальних правопорушень.

Окремі проблеми огляду під час розслідування злочинних порушень авторських і суміжних прав розглядали у своїх публікаціях О.П. Бушан [1], В.О. Галанов [2], А.І. Гальченко [3], В.А. Єрмоленко [4], З.А. Ібрагімова [5], Н.О. Куркова [7], Є.С. Лапін [8; 9; 10], О.В. Могоріна [12], Р.Р. Мухіна [13], К.Є. Поджаренко [14], О.А. Севідов [15], А.В. Старушкевич [16; 17; 18], О.В. Таран [16;

17; 18; 19], Р.Б. Хаметов [20], інші науковці й практики. Однак вищезазначені праці були підготовлені на матеріалі слідчої практики країн пострадянського простору, в умовах дії кримінально-процесуального законодавства й нормативних актів, які із часом втратили свою актуальність, не враховують рекомендацій щодо організації та тактики проведення слідчого огляду, розроблених у сучасній криміналістиці.

Метою статті є узагальнення криміналістичних рекомендацій щодо проведення слідчого огляду в кримінальних провадженнях про злочинні порушення авторських і суміжних прав.

У методиці розслідування злочинних порушень авторських і суміжних прав поряд з іншими слідчими (розшуковими) діями найактуальніший слідчий огляд, що містить огляд місця події, огляд предметів і документів.

Огляд визначають як слідчу (розшукову) дію, що проводиться слідчим, прокурором і полягає в безпосередньому візуальному спостереженні й дослідженні певних територій, осіб, речей і документів, які були знаряддями вчинення кримінальних правопорушень, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані в кримінальному провадженні, з метою їх виявлення, фіксації та вилучення [6, с. 407].

Під *слідчим оглядом* доцільно розуміти процесуальну дію, що полягає в безпосередньому сприйнятті й вивченні слідчим будь-яких об'єктів із метою дослідження обставин діяння, виявлення, фіксації та вилучення предметів, документів, речовин і слідів, які мають або можуть мати значення для розкриття та розслідування злочинних порушень авторських і суміжних прав.

У кримінальних провадженнях про злочинні порушення авторських і суміжних прав необхідно враховувати низку важливих *обставин* проведення слідчого огляду:

а) зазвичай огляд місця події в таких провадженнях відбувається до початку кримінального провадження;

б) обсяг об'єктів вилучення та огляду досить значний (велика кількість виготовленої контрафактної продукції, її упакування, поліграфічні матеріали, обладнання для тиражування чи виготовлення контрафакту, комп'ютерна техніка, різноманітні носії комп'ютерної інформації, паперова документація та таке інше);

в) специфіка протиправної діяльності потребує особливої підготовки особи, що проводить слідчий огляд.

Огляд місця події в кримінальних провадженнях про злочинні порушення авторських і суміжних прав зазвичай відбувається до початку кримінального провадження, адже характер самої події на той період ще не досить ясний і не дає підстав для внесення інформації до Єдиного реєстру досудових розслідувань. І лише отримані внаслідок огляду місця події відомості можуть бути підставою для прийняття такого рішення.

Огляду місця події має передувати *комплекс оперативно-розшукових заходів*, проведених із метою встановлення місця зберігання контрафактної продукції, складу осіб, які його відвідують, режиму роботи, способів конспірації, обсягів партій продукції, що збувається, адреси, де розміщені склади з продукцією, наявності в заподозрених осіб власного й орендованого автотранспорту, інших значущих обставин. Попередньо має сенс отримати характеристику приміщення, яке планується оглянути (наприклад, у бюро технічної інвентаризації або інших органах, що можуть надати таку інформацію), що дозволить у ході візуального огляду висунути припущення про наявність і місця можливого розташування тайників [19, с. 12]. Така попередня підготовка дасть змогу:

– визначити осіб, яких доцільно залучити до проведення огляду місця події, зокрема з кола працівників оперативних підрозділів, спеціалістів, понятих;

– проконсультуватися в спеціалістів із приводу ознак контрафактної продукції, обладнання, на якому вона може

виготовлятися, витратних матеріалів для упакування, щодо подальшого збереження як самої продукції, засобів її виготовлення, так і криміналістично значущої інформації, що буде вилучатися як в електронному вигляді, так і на паперових носіях;

– визначити засоби криміналістичної техніки, що будуть використовуватися під час пошуку й фіксування слідів злочинної діяльності;

– підготувати упакування та засоби опечатування об'єктів, що будуть вилучатися в ході огляду місця події;

– визначитися з транспортними засобами, що будуть використовуватися як із метою прибуття на місце події, так і для перевезення вилученої контрафактної продукції, її упакування та засобів виготовлення;

– визначити й конкретизувати завдання учасників слідчої (розшукової) дії, її тактику й доцільну послідовність проведення.

Для кримінальних проваджень про порушення авторських і суміжних прав характерна активна участь *спеціалістів*. Під час розслідування залучаються спеціалісти різного профілю, однак найчастіше в галузі: захисту авторських і суміжних прав (працівники «антипіратських» організацій), найефективніше представники із боку правласників); виробництва аудіо й відеопродукції; поліграфії та поліграфічного обладнання; захисту комп'ютерної інформації; криміналістики; товарознавства.

Типовими *об'єктами* слідчого огляду в таких провадженнях є:

1) приміщення, зокрема й житлові, де вироблялася контрафактна продукція або встановлювалося неліцензійне програмне забезпечення;

2) приміщення або інші сховища, в яких зберігалися контрафактні вироби;

3) транспортні засоби, якими перевозилася така продукція або засоби її виготовлення;

4) місце реалізації контрафактної продукції (магазини, кіоски й таке інше), інші об'єкти (торговельні ряди на ринках, окремі ятки, автотранспорт і таке інше);

5) предмети злочинної діяльності (оптичні компакт-диски з ознаками контрафактності, їх упакування та маркування; комп'ютерна техніка, на якій інстальоване неліцензійне програмне забезпечення, і таке інше);

6) знаряддя та засоби злочинної діяльності (обладнання для аудіо або відеозапису на оптичні компакт-диски, їх упакування та таке інше);

7) документи, що підтверджують або спростовують факт тиражування та обігу контрафактної продукції [5, с. 76].

Щодо *документів*, то залежно від їхнього змісту вони можуть поділятися на такі:

1) документи, що підтверджують правомірність підприємницької діяльності (установчі документи, свідоцтва про реєстрацію, дозволи на право торгівлі, прокатні посвідчення, податкові звіти);

2) документи, що підтверджують здійснення підприємницької діяльності (договори оренди приміщень, акти ревізій і податкових перевірок, договори з найманими працівниками, фінансова звітність, зарплатні відомості, накладні на перевезення вантажів і таке інше);

3) документи, що підтверджують факти випуску й обігу аудіо, відеопродукції, програмного забезпечення на законних підставах (ліцензійні угоди, договори з правласниками або їх представниками, договори до програмного забезпечення, реєстраційні картки й номери програмних продуктів, керівництва для користувачів і таке інше);

4) документи, що підтверджують факт випуску або обігу контрафактної продукції певними суб'єктами (прайс-листи, списки контрафактної продукції, договори з рекламними агентствами про рекламу діяльності певної особи чи організації, які заподозрені в обігу й випуску контрафактної продукції, чеки, накладні на реалізацію

контрафактної продукції, приходні касові ордери й договори, що підтверджують контакти виробників контрафактної продукції з приватними поширювачами, журнали або окремі аркуші, в яких відбиті факти випуску й обігу контрафактної продукції та таке інше).

Огляд у такій категорії кримінальних проваджень найчастіше проводиться в *місяцях* виготовлення, поширення, реалізації контрафактної продукції [2, с. 126].

Якщо місцем огляду є об'єкт зі значною площею, що, відповідно, потребує багато часу, щоб його оглянути, то розпочинати процесуальну дію доцільно в ранковий час, конкретніше, на початку роботи підприємства.

Специфіка проведення огляду місця події в провадженнях про злочинні порушення авторських і суміжних прав зумовлюється *чисельними об'єктами* огляду. Інколи в ході такої процесуальної дії виявляються десятки, сотні або й тисячі екземплярів контрафактної продукції, напівфабрикатів упакувань, значна кількість аудіо-, відео- й комп'ютерної техніки, документи як у паперовому, так і в електронному вигляді. Огляд такої кількості об'єктів на місці події потребує значних затрат часу, тому доцільно такі об'єкти вилучати, пакувати, опечатувати на місці огляду й уже детально й ретельніше оглядати в кабінеті слідчого чи в іншому прилаштованому для такої мети приміщенні. Водночас вилученню підлягають лише ті предмети, що мають ставлення до розслідуваної події. У протоколі огляду місця події за можливості якомога ретельніше вказуються індивідуальні ознаки й особливості предметів, що вилучаються. Обґрунтовано в такій ситуації вбачається фіксація чисельних об'єктів вилучення та процедури їх упакування за допомогою відеозапису [5, с. 80–81].

Огляд місця виготовлення контрафактної продукції доцільно *розпочинати* із загального огляду, в ході якого визначаються межі й основні ділянки (вузли), в котрих зосереджена найбільша кількість криміналістично значущої інформації (склад із контрафактною продукцією, виробнича лінія з її виготовлення, бухгалтерія з відповідною документацією та таке інше), а вже далі проводиться детальний огляд.

Визначаючись з об'єктами огляду, місцем їх можливого перебування, доцільно виходити з криміналістичної характеристики злочинних порушень авторських і суміжних прав, механізму вчинення таких правопорушень. Тому під час огляду місця події у справах про контрафактну аудіо-, відеопродукцію *огляду підлягають*: відеопродукція (на оптичних носіях); чисті компакт-диски, призначені для запису; поліграфічна продукція, призначена для упакування компакт-дисків, рекламні буклети про продукцію, інше упакування (пластикові коробки, целофан і таке інше); засоби тиражування контрафактної продукції, виготовлення поліграфії та голографічних наклеюк; зразки (майстер-диски), що використовувалися як вихідні носії в ході тиражування; оптичні компакт-диски, зовнішні жорсткі диски, флеш-накопичувачі, на яких може міститися криміналістично значуща інформація про злочинну діяльність; документи про діяльність підприємства, організації чи приватного підприємця (про реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності, уставні документи, договори оренди приміщень, бухгалтерська документація та таке інше); документація на контрафактну продукцію, в якій містяться відомості про джерела її надходження, кількість та асортимент товару, зокрема прайс-листи з переліками контрафактної продукції та цін на неї, договори, які уклалися між контрагентами, довіреності, товарно-транспортні накладні, чеки, цінники, рекламні буклети, записи про кількість реалізованого товару й отриманих, витрачених на його виготовлення грошей і таке інше; записи «чорної бухгалтерії» в блокнотах, щоденниках, на окремих аркушах паперу й в електронному вигляді на зовнішніх і внутрішніх жорстких дисках, флеш-накопичувачах, у пристроях, що містять такі накопичувачі (ноутбуки,

мобільні телефони, кишенькові персональні комп'ютери й таке інше), на яких можуть зберігатися відомості про кількість реалізованої продукції за певний період, її виробників і поширювачів, злочинні зв'язки тощо.

Важливо виявляти й вилучати блокноти, записні книжки, зошити, щоденники, записи на окремих аркушах паперу, що містять послідовно написані букви й цифри, які можуть бути паролями доступу або серійними номерами незаконно відтворюваних комп'ютерних програм, що надалі полегшить роботу експертів під час проведення комп'ютерно-технічної експертизи. Записи серійних номерів контрафактних екземплярів комп'ютерних програм необхідні для ідентифікації особи, яка написала серійний номер, тому також необхідно вилучати письмове приладдя зі столу в запідозрених осіб із метою подальшої ідентифікації засобів, за допомогою яких були зроблені записи серійних номерів [2, с. 137].

Вилучення інформації на комп'ютерних носіях має здійснюватися із залученням відповідного спеціаліста. За можливості доцільно вилучати системні блоки комп'ютерів із наявними в них жорсткими дисками й іншими носіями інформації, а у випадку неможливості доцільно вилучити жорсткий диск чи інший накопичувач інформації, здійснивши відповідний огляд системного блоку з метою пошуку в ньому зовнішніх жорстких дисків, флеш-накопичувачів, оптичних компакт-дисків чи інших носіїв комп'ютерної інформації.

Під час проведення огляду місця події в кримінальних провадженнях про порушення авторських і суміжних прав доцільно звертати увагу й на *«традиційні» сліди*, зокрема рук, ніг, транспортних засобів і таке інше, які можуть перебувати як на контрафактній продукції, так і на обладнанні для її виготовлення, тиражування чи упакування, на ґрунті поблизу виробничого приміщення чи складу, і які надалі дадуть змогу викрити осіб, які безпосередньо займалися злочинною діяльністю чи сприяли їй.

Контрафактна продукція, що вилучається, має бути ретельно оглянута й індивідуалізована на момент огляду, зокрема вказана наявність на ній упакування та його цілісності, перелік правовласників, голографічних наліпок, контрольних марок тощо.

Оглядаючи документацію на право здійснення підприємницької діяльності, у протоколі огляду місця події доцільно відбити наявність документів, якими надано дозвіл на відтворення, прокат екземплярів аудіовідеозаписів.

Здійснюючи вилучення відеоаудіозаписуючих пристроїв, доцільно залишити усередині них компакт-диски, що записувалися на момент початку огляду місця події. У протоколі огляду має бути зображений робочий стан виявленої записуючої техніки й сам факт здійснення таких записів на оптичні компакт-диски із зазначенням відеоаудіотворів, що ними тиражувалися.

Об'єкти, що вилучаються в ході процесуальної дії, *ретельно* упаковуються, опечатуються та скріпляються підписами учасників огляду місця події.

За потреби в ході такої процесуальної дії можуть складатися схеми, плани місця події, має здійснюватися фото й відеозйомка, що суттєво підвищить результативність і наочність проведеного огляду.

У протоколі огляду місця події доцільно чітко фіксувати, які об'єкти, документи й де саме були виявлені, чи оглянуті носії програмних продуктів (компакт-диски, жорсткі диски й таке інше), із застосуванням яких техніко-криміналістичних засобів, як саме упаковані. Упакування здійснюється таким чином, щоб забезпечити збереження цих об'єктів, криміналістично значущої інформації, яка на них зберігається, виключивши можливість несанкціонованого доступу до об'єктів, зокрема й до портів вилученої апаратури [11, с. 91].

Здійснений аналіз слідчої практики свідчить, що *типовими недоліками* складання протоколу огляду місця події

під час розслідування злочинних порушень авторських і суміжних прав є такі:

- не вказуються всі учасники процесуальної дії, зокрема продавці, власники контрафактної продукції, працівники, які її виготовляли, перевізники й інші учасники протиправної діяльності, що були присутніми під час здійснення огляду;

- не відбивається інформація про торгове місце, зокрема розклад його роботи, наявна там реклама продукції, кількість касових апаратів і таке інше);

- не в достатньому обсязі й не конкретно відтворюється обстановка місця події, місця вилучення контрафактної продукції, засобів її виготовлення, виявлених грошей, документації та інших предметів протиправної діяльності;

- опис об'єктів огляду (приміщень, контрафактної продукції, засобів її виготовлення та місця складування) здійснюється непослідовно;

- недостатньо індивідуалізуються вилучені предмети й документи, не вказуються назви творів, що записані на компакт-диски, не зазначаються написи на папках із документами, які вилучаються, не конкретизуються місця розміщення системних блоків комп'ютерів, жорстких дисків, які з них вилучаються, не зазначаються місця виявлення або не досить конкретно описуються пристрої для тиражування контрафактної продукції (без зазначення фірми чи підприємства виробника, серійних номерів, зовнішніх ознак, наявних зовнішніх пошкоджень і таке інше);

- не зазначається, яка продукція безпосередньо продавалася, а яка на час огляду знаходилася в підсобних приміщеннях чи в транспортних засобах підготовленою для відправки до місця реалізації;

- не зазначаються в протоколі, а іноді й не вилучаються документи, що містять криміналістично значущу інформацію (товарні накладні, бухгалтерська документація, зошити із записами й підрахунками проданої контрафактної продукції, квитанції, аркуші паперу й блокноти із «чорною бухгалтерією» та таке інше);

- вилучені предмети й документи належно не упаковуються або не опечатуються;

- окремі предмети описуються в протоколі огляду й фактично вилучаються з місця події, однак сам факт вилучення в протоколі не відбивається;

- у протоколі не вказується факт наявності договорів або інших документів на контрафактну продукцію в особи, в якій така продукція вилучається;

- у необхідних випадках, зокрема під час огляду великих приміщень, не складаються плани й схеми, інколи навіть не здійснюється фото чи відеозйомка;

- вилучається контрафактна продукція лише одного правовласника, хоча очевидно, що порушуються права й інших власників.

Іншим видом слідчого огляду під час розслідування злочинних порушень авторських і суміжних прав є *огляд вилучених предметів і документів*. Його проведення

зумовлюється зазвичай обмеженням часом під час огляду місця події, адже, як вже зазначалося, часто вилучається значна кількість контрафактної продукції та засобів її тиражування та упакування.

Огляд вилучених предметів і документів доцільно проводити в кабінеті слідчого або спеціально пристосованому приміщенні, де зберігається вилучена контрафактна продукція та засоби її тиражування й упакування. Оглядаючи оптичні компакт-диски із записами відеофільмів, доцільно зазначати: назву відеофільму мовою оригіналу, фірму виробника, тривалість фільму, його правовласника на території України, наявність упакування та обгортання плівкою, вид упакування, наявність голографічних наліпок та інших марок.

Доцільний перегляд або прослуховування кожного оптичного компакт-диска з початку для виявлення наявних на ньому записів, хоча це й займає немало часу.

У випадку наявності значної кількості об'єктів огляду до його проведення залучаються працівники оперативних підрозділів, між якими розподіляються обов'язки з огляду, перегляду або прослуховування записів, оформлення протоколу, додатків до нього й таке інше. Позитивну роль відіграє й залучення до огляду контрафактної продукції та засобів її тиражування відповідних спеціалістів, які допоможуть описати об'єкти огляду, деталізуючи їх ознаки, вказавши технічно правильні назви окремого обладнання, визначивши його призначення та стан справності тощо. Крім того, спеціалісти можуть надати допомогу в огляді, систематизації та описі вилучених документів, як паперових, так і на комп'ютерних носіях-накопичувачах.

Складаючи *протокол огляду* контрафактної продукції, слід дотримуватися таких криміналістичних рекомендацій:

- для зручності ознайомлення та подальшого швидкого пошуку описаного об'єкта огляду їх доцільно перераховувати в алфавітному порядку;

- неприпустиме використання в протоколах таких слів, як «більшість», «приблизно» тощо, всі предмети повинні описуватися чітко й недвозначно;

- неприпустимо вказувати в протоколі й те, що продукція контрафактна; якщо такі ознаки явно виражені, то слід вказати на наявність ознаки контрафактності (відсутності оригінального упакування та таке інше).

Дотримання слідчим запропонованих криміналістичних рекомендацій із проведення огляду в кримінальних провадженнях про порушення авторських і суміжних прав дозволить ретельніше: вивчати обстановку на місці події; виявляти, фіксувати й вилучати більше криміналістично значущої інформації; з'ясувати дійсну кількість осіб, які були причетні до злочинної діяльності; виявляти справжні масштаби протиправних дій; з'ясувати необхідні обставини, що характеризують об'єктивну сторону кримінального правопорушення (час, місце, дії правопорушників, їх наслідки) тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буцан О.П. Особливості початкового етапу розслідування порушень авторського права у сфері програмного забезпечення в Україні. *Збірник наукових праць Харківського Центру з вивчення організованої злочинності спільно з Американським Університетом у Вашингтоні*. Харків : Право, 2003. Вип. 7. С. 84–105
2. Галанов В.А. Взаимодействие органов следствия и дознания в процессе расследования уголовно наказуемых нарушений авторских прав в области распространения контрафактной продукции : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Саратов, 2003. 220 с.
3. Гальченко А.И. Актуальные вопросы расследования преступлений о нарушении авторских прав на аудиовизуальные произведения : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Москва, 2004. 246 с.
4. Ермоленко В.А. Методика розслідування порушень авторського права і суміжних прав : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Запоріжжя, 2010. 20 с.
5. Ибрагимова З.А. Особенности расследования преступлений в сфере оборота контрафактной продукции : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Воронеж, 2003. 170 с.
6. Криміналістика : підручник / В.В. Арешонков, В.К. Весельський, А.В. Старушкевич та ін. ; за ред. В.В. Пясовського. Київ : Філія вид-ва «Право», 2020. 752 с.
7. Куркова Н.А. Проблемы расследования преступлений, связанных с контрафакцией : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Калининград, 2003. 201 с.

8. Лапин Е.С. Расследование преступлений, совершенных против интеллектуальной собственности. Москва : Юрлитинформ, 2009. 336 с.
9. Лапин Е.С. Расследование преступлений, совершенных против интеллектуальной собственности : дисс. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Москва, 2011. 435 с.
10. Лапин Е.С. Теория и практика расследования преступлений против интеллектуальной собственности : монография. Москва : Юрлитинформ, 2011. 359 с.
11. Методичні розробки з питань тактики та методики розслідування злочинів різних категорій / І.П. Бондаренко, І.А. Вишнівський, В.В. Гриненко та ін. ; за ред. В.О. Перча, В.В. Гриненко, Г.А. Луканьової. Київ, 2009. 292 с.
12. Моторина Е.В. Первоначальный этап расследования нарушений авторских и смежных прав в аудиовизуальной сфере : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Ростов-на-Дону, 2005. 193 с.
13. Мужина Р.Р. Методика расследования преступлений, нарушающих авторские и смежные права на аудиовизуальные произведения : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Томск, 2010. 22 с.
14. Поджаренко К.Є. Криміналістичне забезпечення розкриття і розслідування злочинних порушень прав інтелектуальної власності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2009. 259 с.
15. Севідов О.А. Криміналістична характеристика злочинних порушень авторського і суміжних прав та основні положення їх розслідування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2009. 19 с.
16. Старушкевич А.В., Таран О.В. Криміналістична модель злочинної діяльності у сфері порушення авторського права і суміжних прав та особливості її практичного використання у розслідуванні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2004. № 11. С. 81–92.
17. Старушкевич А.В., Таран О.В. Криміналістичний аналіз злочинної діяльності у сфері порушення авторського та суміжних прав. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 19–20 червня 2002 р. Харків : Право, 2002. Вип. 2. С. 131–137.
18. Старушкевич А.В., Таран О.В. Тактичні операції при розслідуванні злочинної діяльності у сфері порушення авторського права і суміжних прав. *Право і суспільство*. 2005. № 3. С. 77–88.
19. Таран О.В. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинної діяльності у сфері порушення авторського і суміжних прав : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2005. 19 с.
20. Хаметов Р.Б. Расследование преступных нарушений авторских прав : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Саратов, 1999. 227 с.